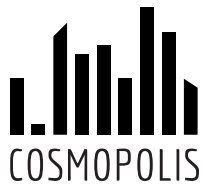

Miloslav Martínek

JAK SI SMRT DOŠLA PRO KATA

a další mordy
z dob c. k.
a první
republiky

Miloslav Martínek

JAK SI
SMRT DOŠLA
PRO KATA

a další mordy
z dob c. k.
a první
republiky

Miloslav Martínek

JAK SI SMRT DOŠLA PRO KATA

a další mordy z dob c. k.
a první republiky

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

© Grada Publishing, a. s., 2015

Odpovědná redaktorka Eliška Tersago

Korektura Dana Řezníčková

Grafická úprava a sazba Roman Křivánek, Art007

Obálka Jakub Karman, Art007

Vydala Grada Publishing, a. s. pod značkou COSMOPOLIS
v Praze roku 2015, jako svou 5888. publikaci

Tisk FINIDR

Grada Publishing, a. s.,

U Průhonu 22, Praha 7

ISBN 978-80-247-5666-0

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-9787-8 (ve formátu PDF)

ISBN 978-80-247-9788-5 (ve formátu EPUB)

Tuto útlou knížku chci věnovat panu vrchnímu soudnímu radovi a někdejšímu přednostovi Okresního soudu v Berouně panu Josefu Bartlovi (1879–1952), jenž ve mně, aniž to mohl tušit, probudil první jiskřičky touhy po lidské spravedlnosti.

PROLOG

Začátek bývá většinou stejný. Dříve než zajdu do archivu, projdu si literaturu, prostuduji noviny a teprve potom si objednáám archivní materiál. Přesto při pohledu na první listy prožívám jisté rozechvění. Asi jako v divadle, než se rozhrne opona, dozní předehra a padnou první slova. Zvědavě si prohlížím obálku. Není na ní vůbec nic pěkného. Bývá zašpiněná, počmáraná registraturními čísly a poznámkami úředníků, jejichž rukama spis prošel. Se zvláštními pocity si přečtu jméno obžalovaného, případně jeho společníků, a zapíšu signaturu. Písmena C (*Crimen*) nebo Vr (*Verbrechen*) jsou zkratkami pro slovo zločin.

Teprve potom otevřu desky, zběžně prolistuji seznam uložených písemností a začátek dramatu přichází. Na prvním místě bývá zápis o spáchaném zločinu, jak ho kdosi ohlásil na policii, četnické stanici nebo přímo u soudu, zpráva o ohledání místa činu i první výslechy svědků. Poměrně brzy přichází protokol o zatčení pachatele, neboť dlouhé pátrání po téměř geniálním pachateli je spíše dílem fantazie autorů detektivek. Skutečnost bývá mnohem střízlivější a geniálního detektiva nahrazuje vyšetřující soudní úředník v civilním, mnohdy už obnošeném obleku...

Po řádném poučení předsedajícím, porotci složí přísahu Jeho Veličenstvu (nebo Republice československé) a usedají do lavice. Soudní zřízenec požádá o chvilku strpení a soudní senát na chvíli odchází. Stráž odvádí obžalovaného. Do jednacího sálu vstupuje nedočkavé obecnstvo, které si řádně zakoupilo vstupenky a zahajuje boj o nejlepší místa v auditoriu. Jsou mezi nimi příbuzní a známí oběti i obžalovaného, dámy, které chodí k soudu pravidelně (mnohé by už mohly samy soudit), či mužští zvědavci těšící se na pikantérie. Doufají, že předseda senátu nebude příliš úzkostlivý a nevyloučí obecnstvo při probírání některých choulostivých míst. V každém je kousek krvelačnosti. Objevují se studenti práv a k vyhrazeným místům míří nezbytní novináři. Na svá místa usedá státní zástupce, vědom si své důstojnosti si rovná papíry na stolku, i obhájce, jež si trochu nepřítomným pohledem prohlíží obecnstvo, které, jak doufá, získá na svou stranu.

V sále to zašumí – přivedli obžalovaného a zpravodajové si do notýsku rychle zapisují první dojmy. Zapisovatel, zpravidla mladší příslušník soudního personálu, vyvolává kauzu a vyzve přítomné: „Povstaňte, soud přichází.“ Do sálu vstupuje předsedající spolu se dvěma přísedícími. Hlavní líčení může začít...

1.

MÁLO DŮSTOJNÁ SMRT TVŮRCE POLKY

Psal se 12. červen 1876. Pražský občan Karel Petr Kheil, obchodník a majitel kupecké školy, vyšel z domu v Myslíkově ulici do pozdně jarního rána. Blahovolně pokynul domovníkovi, který v té chvíli začal rychleji pohybovat koštětem, s nímž zametal chodník před domem. Petru Kheilovi se zdálo, že právě dnes se na něj sousedé dívají s větší pozorností než jindy. U Zemského soudu začínal proces s Josefem Pavlíkem, jenž podle obžaloby zavraždil v dubnu toho roku manžele Nerudovy z Odoleny Vody, a Karel Petr Kheil byl vylosován za porotce a vůbec nepochyboval o tom, že vážnost, kterou (jak se alespoň domníval) získal ve společnosti, ho předurčuje k úlo-

ze prvního porotce. Věřil, že povede jednání „dvanácti rozhněvaných mužů“ a potom přečte odpovědi na otázky, s nimiž se na porotu obrátí soudní senát.

Ve svých třiatřiceti letech již dosáhl dostatečně důstojného postavení. Absolvoval otcovu kupeckou školu a tři roky (1863–1866) zásoboval odbornými články národohospodářskou rubriku listu *Národ*. Nastoupil učitelskou dráhu na otcově škole a v roce 1875 si otevřel vlastní vyučovací ústav. Dost důvodů pro to, aby se mohl domnívat, že stojí na dost vysokém stupni společenského žebříčku.

Poroty v Rakousku byly v roce 1876 celkem novodobou záležitostí. Po krátké existenci v letech 1848–1853, kdy se uplatňovaly v tiskových záležitostech, je znovu zaváděla prosincová ústava z roku 1867 pro nejtěžší zločiny a přečiny či pro politické a tiskové kauzy. Definitivní zakotvení porotního systému přinesl trestní řád vydaný v květnu 1873, do něhož byl zařazen i článek o výběru porotců.

Každý rok na počátku září připravila zvláštní komise seznam porotců pro nastávající soudní rok. Vycházela přitom ze seznamů daňových poplatníků, neboť v porotě mohl zasednout pouze občan, který platil alespoň 10 zlatých (ve městech o více než 30 000 obyvatel to byl dvojnásobek, tedy 20 zlatých). V porotě směli zasednout jen muži starší třiceti let s domovským právem v Předlitavsku (západní části rakousko-uherského mocnářství), kteří v příslušné obci pobývali ale-

spoň jeden rok. Samozřejmou podmínkou byla znalost čtení a psaní, ale vybraní porotci nemuseli znát jazyk, v němž se líčení odehrávalo. Vyloučeny byly osoby s tělesnou, nebo dokonce duševní vadou.

Trestní řád nepřipouštěl účast státních úředníků (mimo profesory na vysokých či středních školách), důstojníků a vojáků, duchovních, ale ani učitelů na obecných školách, a dokonce ani „těch, kdož zaměstnání jsou výkonnou službou na poštách, železnicích, při telegrafu a na parních lodích“.

Předpokládal totiž, že dlouhé soudní líčení by je odvádělo od jejich služebních povinností.

Funkce porotce byla čestná, tedy neplacená, a tak se vybraní „rozhněvaní muži“ mnohdy chtěli z této nepříliš atraktivní služby vyvléci. Zákon to umožňoval všem, kdo dosáhli šedesátky, říšským i zemským poslancům. Omluveni mohli být také lékaři, ranhojiči a lékárníci, kteří získali potvrzení o nenahraditelnosti při jejich povolání. A navíc, „na konci každého období porotního předsedající porotního soudu má se dotázati porotců, chtějí-li užítí práva osvobození (...) až do konce roku kalendářního, neb na dobu kratší (...)“, když už toho roku museli zasedat v porotě.

STREJČEK NIMRA KOUPIIL ŠIMLA

Případ, který se měl projednávat, znal obchodník Kheil z novin. Odehrál se v noci z 9. na 10. dubna v obci nedaleko Prahy, kterou tehdy nazývali Vodolka (dnes Odolena Voda). Zvláště barvitě jej popisoval pětikrejcarový *Pražský denník* (12. 4. 1876) pod titulkem **Strašná vražda ve Vodolce: V tiché jindy obci naší panuje dnes kruté pobouření, neboť byl zde hrozný zločin oukladné a loupež-**

né vraždy spáchán. Zdejší učitel Josef Neruda a jeho manželka Josefína byli včera večer o 10. hodině ve svém příbytku v domě č. 59 zavražděni nalezeni.

Kantor Neruda, který žil ve Vodolce na odpočinku, nebyl obyčejným penzistou. Po léta působil v nedalekém Kostelci nad Labem jako řídící učitel. Miloval hudbu a pod jeho vedením zněly z kostelního kůru přímo andělské zpěvy. Vynikala přitom Anna Stolzová a po ní její dcera Terezie – Teresina, sólistka milánské Scaly a milenka Giuseppe Verdiho, který pro ni ve svých operách skládal ty nejslavnější sopránové árie.

Po širokém okolí proslula Nerudova dechová kapela, o kterou se přetahovali pořadatelé besed, plesů a dalších tanečních zábav široko daleko. O kapelníku Nerudovi se rozneslo, že právě on se stal prvním autorem polky, kterou prý na podzim 1830 předvedla služebná Anna Chadimová. Tanec, nazývaný „maděra“, znala z rodných Petrovic na Sedlčansku. O Nerudově prioritě pochyboval v jeho okolí jen málokdo. Václav Klášterský, měšťan labskokostelecký, odpovídal v roce 1862 na dotaz rakousko-uherského zastupitelského úřadu v Londýně: „Asi roku 1830 tančila služebná děvečka jedenkrát v neděli odpůldne na dvoře mých rodičů, kde ve službě byla; zpívala a tančila obé podle taktu pravidelně. Všickni v domě jsme se dívali, a poněvadž to byl tanec neobvyčejný, nabídl se mladší tehdejší učitel, pan Josef Neruda, nynější učitel na Vodolce (...), melodii v notách sepsati. Příští neděli uspořádali studující a měšťští synkové taneční zábavu, ku kteréž děvečka dostaviti se musela, nejen synky, ale i dcerky v tanci cvičit, a tehdy se tančila v Kostelci nad Labem polka poprvé...“

„Strejček Nimra koupil šimla za půl páta tolaru...“ Karel Petr Kheil se přistihl, jak si v duchu prozpěvuje veselou melodii, na kterou už o masopustu 1831 tančila celá Praha, a polka dál pokračovala do světa. V roce 1839 pronikla do Vídně a o rok později dobyla Paříž. „Polka jede...“ básnil Jan Neruda, jmenovec kosteleckého kantora.

Obyvatelé Odoleny Vody, kam se po letech Josef Neruda uchýlil, když přenechal ukazovátko i rákosku v Kostelci nad Labem svému synovi, si mezi sebou povídali, jaké bohatství musejí staří Nerudovi mít, když se polka hraje na tolika zábavách v celém světě. Sousedé věděli, že si starý kantor pravidelně ukládal nějakou tu zlatku do mělnické spořitelny. Navíc leckomu půjčoval malé částky peněz a v jeho pozůstalosti se našly dlužní úpisy v celkové částce 3300 zlatých. Podle sdělení jednoho ze synů Josefa Nerudy našla se po otcově smrti v jeho bytě spořitelní knížka s částkou 4610 zlatých. Údajné bohatství řídicího učitele na odpočinku vyvolávalo závist a přitahovalo pomluvy. Staří manželé Nerudovi prý nežili v nejlepší shodě. Mnozí slychávali z jejich bytu křik a hlasité hádky.

Také v den vraždy večer, asi o osmé hodině, uslyšeli spolubydlící z domku č. 59 zoufalý výkřik: „Ježíšmarjájosef!“ Vyběhli na dvorek, ale nikdo se neodvážil přistoupit k bytu Nerudových. Po chvíli se vrátili do bezpečí svých domovů.

O dvě hodiny později se vracel syn jednoho z nájemníků Josef Singer z hospody. Bylo mu divné, že u Nerudových jsou otevřeny dveře do bytu. Znovu svolal obyvatele domku. Opatrně vstoupili do bytu. V předsíni uviděli Josefu Nerudovou ležící v krvi a ve vedlejším pokoji ležel na zemi její nebohý manžel. Josef Neruda zemřel na místě, jeho manželka skonala až druhý den v nemocnici,

aniž však promluvila. Přivolaný četnický závodčí Bezděk popisoval: „Stopy od krve se nalézaly již ve vorhause na cihlách až u dveří a byla krev stříkaná i na zdi, v pokoji pak samém byla krev v loužích od dveří kolem kamen až k zadnímu šifonéru (pozn. autora: skříni) (...) Věci v příbytku byly ve velkém nepořádku.“

Nikdo nepochyboval o tom, že Neruda a jeho žena byli zavražděni. **Vražda tato byla provedena dle uznání lékařského tupým nástrojem, a sice buď kladivem, aneb sekerou,** psal *Pražský denník*. Podle pitevní zprávy byl Josef Neruda udeřen osmkrát, jeho žena utrpěla čtrnáct ran. **Musela se zřejmě bránit, neb má na ruce modřiny a v zaťaté pěsti držela chumáč cizích vlasů (...)** Také starý Neruda musel se tuze bránit, neb má prst u levé ruky proseknutý, uvažoval zpravodaj *Pražského denníku* a dále pokračoval: **Vrah prohledal šatník a prádelník, nenašel však knížku spořitelní v knihovně uloženou. Byl ve své práci nejspíše vyrušen, neboť neměl ani času vytáhnout Nerudovi zlaté hodinky s řetízkem z kapsy. Skutečně viděla dcera Singrova (Samuela Singera, souseda Nerudových) stín prchajícího člověka.** Pravděpodobně si vzal, ve snaze aby jej ve tmě nikdo nepoznal, na sebe Nerudův plášť a klobouk, které později našli četníci v nedalekém lesíku.

Svědci viděli ještě v půl osmé Josefu Nerudovou, jak šla do sousedního Kubovcova hostince pro pivo. Všechny udivovalo, že jindy tak uzavření Nerudovi otevřeli dveře od bytu neznámému návštěvníkovi.

Ještě v noci začali četníci pátrat po okolí. Prohledali místa, kde se častěji zdržovali tuláci a vagabundi, ale bez výsledku.

Příští den byla Květná neděle (9. 4.). Hned ráno přišel za četníky košíkář Václav Mládek a udával, že hned po ránu potkal v kořalně U Gebrů nádeníka Josefa Pavlíka, na jehož oblečení viděl zřetelné stopy po krvi. Četníci se vydali do továrny, kde podezřelý bydlel se svou matkou. Josef Pavlík neměl dobrou pověst. Závodčí Bezděk popisoval Pavlíka jako „osobu odvážlivou, nebezpečnou, které se ve Vodolce každý bojí“. Bývalý voják Benedekova pluku byl v minulosti dvakrát trestán za krádež. Do Vodolky se vrátil teprve před rokem. Živil se příležitostnými pracemi jako nádeník. Ředitel cukrovaru jej chtěl zaměstnat jako sluhu, ale pro drobné krádeže ho propustil. Vykládal sousedům v Odoleně Vodě, že chrání jejich majetek, a požadoval na drobné platby, ale nikdo mu nevěřil. Farář ho viděl na hřbitově u kostela se střelnou zbraní, ale Pavlík se vymlouval, že chodí střílet vrabce, což říkal i při výslechu. Proslýchalo se, že vyhrožoval zapálením obce, ale při vyšetřování u okresní soudu v Karlíně mu nic nedokázali. Podle některých svědků prý dokonce vyhrožoval nebohému učiteli Nerudovi zastřelením, neboť *Kurtison*, jak se Nerudovi přezdívalo, byl spolu s bývalým farářem vinen, že Pavlíka odvedli na vojnu, kde sloužil celých dvanáct let. Představenstvo obce o něm psalo, že se vždy jevil „co osoba nebezpečná, drzá, spupná, bouřlivá, zvláště z ohledů náboženských velmi surově se ukázal“. Víckrát byla trestána i Pavlíkova třiasedmdesátiletá matka Alžběta.

Je těžké zakrýt skvrny od krve na šatech, když chudý člověk má jen jedno oblečení. Navíc uviděli četníci, že Pavlík má poškrábané ruce a špatně umytou krev i na uchu. Marně se Pavlík vymlouval, že se od krve zašpinil při řezání kostí, když vypomáhal v cukrovaru,

nebo že se mu před nedávnem spustila krev z nosu. Jeden z četníků se porozhlédl po obydlí a mezi pelestí a peřinami uviděl zakrvácenou obálku, ve které mohly být uloupené peníze. V předsíni za špalkem na dřevo našel sekuru: „Jak jsem ji do ruky vzal, tak jsem viděl, že jest zamazaná od čerstvé krve. (...) Musím zde uvést, že také porovnávali jsme nalezenou u Pavlíka sekerku, ač tvrdil, že i krvavé stopy na čepeli a železe ve velkém množství schledané od kostí, které tluče, pochází, je sekerou z továrny s kterou se tato práce koná, to však byly pouze na železe nepatrné části masité, nikoli však od krve stříkané tekuté, a zvláště nebylo na sekeře tovární na čepeli pozorování takových skvrn, jako na sekeře Pavlíkové.

V kapse jeho kabátu našli jsme barevný řasený šátek silně krví rozetřenou zamazaný a sice od utírání krve, a také jsem se přesvědčil, podle stop, že topůrko jeho sekery bylo smité (*Sic!*), poněvadž byla krev mezi těmi rozškrábaninami docela dobře k pozorování,“ vypověděl do protokolu závodčí Karel Pivnička. Četníci měli svého pachatele.

„Pavlíka jsem přivedl do našich kasáren, kde jsem jej zevrubně prohlížel za přítomnosti ředitele továrny a schledal (*sic!*) jsem ještě ucho a prostřed. části před uchem stříknuté krve ještě dosti čerstvé. Krev byla červená, tekutá, ostatek jsem již v obličeji nenašel, jeho ruce však byly krvavé a poškrábané. Na šatech, na zádech a napřed na rozličných místech, ano i na čepici, nalézaly se skvrny krvavé, ještě dosti lesklé, a sice stříknuté, nerozmazané a takové přischlé, nýbrž, jak jsem udal, čerstvé. Na kalhotách nalézali (*sic!*) se místa, kde bylo patrně vidět, že si místa ta dílem mil (*sic!*), dílem pral.“ Na četníkův dotaz, odkud pocházejí skvrny na Pavlíkově ob-

lečení, zatčený tvrdil, že „od tlučení kostí a že také as před 4 nedělemi pomáhal u Černýho zabíjet.“ O tom, že by byl z nosu krvácel, však neříkal nic.

V pondělí přijela do Odoleny Vody komise, kterou vedl soudní adjunkt Arnošt Fritz. Zasypal podezřelého otázkami, ale Pavlík se nepřiznával. Vykládal, že v sobotu (8. 4.) zašel nejprve na skleničku ke Gebrům a potom poseděl v hospodě U Černých. Vypil půl-litr piva a už před devátou byl doma. Krátce po příchodu šel spát a po celou noc neopustil domov. V neděli ráno si dal U Gebrů dva půlžejdlíky kořalky a pak se vydal do továrny, kde měl navážet uhlí. Tam taky pro něho přišli četníci. „Já jsem nic neudělal, já se k ničemu nepřiznám,“ neustále opakoval.

Soudní komise na jeho řeči nic nedala, zvláště když se dověděla o svědectví dvou vodolenských děvčat, která v sobotu večer viděla obviněného, jak kráčel na druhou stranu od svého obydlí a mířil přes náves směrem k Nerudovým. Zůstávalo bez vysvětlení, proč Nerudová otevřela člověku, s nímž se běžně nestýkali, ale o jehož neurvalosti už dost slyšeli. Soudní komise došla k závěru, že má dost důkazů o vině Josefa Pavlíka, a tak obviněného vzali sebou do Prahy a umístili ho do vyšetřovací vazby.

Po návratu do Prahy si vyšetřující soudce Arnošt Fritz nechal přivést zatčeného Pavlíka. Spolu se zapisovatelem Schneidrem si prohlíželi třicátníka střední postavy s kulatým obličejem, který zdobil malý knírek. Před drahným časem ztratil Josef Pavlík otce a nyní žil s matkou a neprovdanou sestrou v Odoleně Vodě, tedy ve Vodolce – jak se tenkrát říkalo. Do školy přestal chodit už ve dvanácti letech a nějakou dobu pásł ovce na statku v nedaleké